

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Cyrilometodějská teologická fakulta

Katedra křesťanské výchovy

HELENA NĚMCOVÁ

3. ročník – kombinované studium

Obor: Náboženství se zaměřením na vzdělávání a katechetika

Biskup Mikuláš jako světec

– východiska pro katechezi s dětmi mladšího školního věku

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Dr. Ludvík Dřimal, Th.D.

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Olomouc, 26. 9. 2012

.....
Helena Němcová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat všem, kteří mi pomohli při zpracování mé bakalářské práce. Zvláště děkuji vedoucímu této práce doc. Dr. Ludvíkovi Dřímaloovi, Th.D., za trpělivost, poskytnutí cenných rad a odbornou pomoc.

Poděkování za doporučení literatury a její zapůjčení patří fryštáckému faráři otci Miroslavu Dibelkovi, SDB, dále knihovníkovi Městské knihovny Fryšták Mgr. Janu Krčmovi a synu Vítkovi.

ANOTACE

Název práce:	Biskup Mikuláš jako světec – východiska pro katechezi s dětmi mladšího školního věku
Název práce v anglickém jazyku:	The Bishop Nicholas as Saint – resources of content for catechising of the children
Jméno autora:	Helena Němcová
Jméno vedoucího práce:	doc. Dr. Ludvík Dřímál, Th. D.
Název katedry:	Katedra křesťanské výchovy
Klíčová slova:	Svatý, legenda, katecheze, tradice
Vlastní anotace:	Bakalářská práce je zaměřena na postavu biskupa Mikuláše, všechny poznatky mají sloužit jako východisko pro katechezi dětí mladšího školního věku.

Obsah

Úvod	7
1 Charakteristika mladšího školního věku	8
1.1 Tělesný vývoj dítěte	8
1.2 Psychický vývoj dítěte	9
2 Vymezení katecheze	11
2.1 Identita katecheze, odlišnost od výuky náboženství	11
2.2 Účel katecheze s dětmi.....	12
2.3 Cíl katecheze s dětmi	12
3 Osobnost svatého Mikuláše	13
3.1 Charakteristika doby	13
3.2 Nástin životopisu svatého Mikuláše.....	16
3.2.1 Dostupné životopisy.....	18
3.2.2 Legendy.....	18
4 Tradice spojená se svatým Mikulášem.....	21
4.1 Úcta k svatému Mikuláši v křesťanské tradici	21
4.1.1 Svatý Mikuláš jako posel Boží dobroty a štědrosti, souvislost jeho svátku s Vánocemi	22
4.2 Svatý Mikuláš v lidové tradici	23
4.2.1 Svatý Mikuláš v lidové tradici v českém prostoru	24
4.2.2 Svatý Mikuláš v lidové tradici v jiných zemích.....	28
5 Poselství života svatého Mikuláše	31
5.1 Mikulášovy vlastnosti jako vzor pro život člověka.....	31
5.1.1 Štědrost.....	32
5.1.2 Dobrota.....	33
5.1.3 Empatie	34
5.1.4 Skromnost	35
5.1.5 Víra.....	35

5.1.6 Svatost.....	35
6 Svatý Mikuláš v dnešní době.....	37
6.1 Znovu objevit bohatství a hloubku tohoto křesťanského svátku.....	37
6.2 Jak postupovat při slavení svátku svatého Mikuláše.....	38
Závěr	40
Použitá literatura	41

Úvod

Pro svou bakalářskou práci jsem si vybrala téma pojednávající o jednom z nejvýznamnějších a nejznámějších světců – biskupu Mikuláši z Myry. V celé řadě zemí světa, kde se dříve světec těšil velké úctě, snad není nikdo, kdo by tuto postavu slavící svůj svátek na začátku adventní doby neznal.

I v dnešní době se v ulicích měst a vesnic objevují skupiny v maskách andělů a čertů. V těchto průvodech ale postava Mikuláše téměř zaniká nebo v horším případě není vůbec přítomná. Často si v těchto okamžicích kladu otázku, kde se vytratila úcta k tomuto světcovi? Jakým způsobem je jeho svátek degradován? Je možné nějak dosáhnout toho, aby lidé u svatého Mikuláše opět vnímali jeho pravé hodnoty, příklad svatého života a jeho odkaz i pro dnešní dobu? Podaří se obnovit pravou úctu k tomuto světcovi, kterou si bezesporu zaslouží?

Postava biskupa Mikuláše je mi blízká i proto, že je patronem našeho farního kostela ve Fryštáku, kde visí nad hlavním oltářem obraz tohoto světce. Chtěla bych, aby se tato práce stala východiskem pro přípravu katecheze dětí mladšího školního věku. Proto se v první kapitole věnuji charakteristice tělesných a psychických znaků dětí v tomto období. Druhá kapitola pak vymezuje pojem, účel, cíl katecheze a její odlišnost od vyučování náboženství. Třetí kapitola nás uvádí do doby, ve které sv. Mikuláš žil, a pokouší se zároveň nastínit světcův životopis. Kapitola čtvrtá zachycuje obraz svatého Mikuláše v lidové a křesťanské tradici u nás i ve světě. O poselství života tohoto světce pojednává pátá kapitola, která vyzvedává nejvýznamnější Mikulášovy vlastnosti. V závěrečné šesté kapitole se pokouším reflektovat význam svatého Mikuláše pro dnešní dobu a nacházet cestu, jak znovu vrátit jeho svátku pravou hodnotu.

Mohu říci, že zpracování této práce bylo pro mne velkým přínosem jak po stránce metodické, tak i z hlediska nabytí nových poznatků v oblasti katechetiky. Věřím, že stejně tak bude tento text zdrojem ponaučení a snad i inspirace pro každého, komu se v budoucnu dostane do rukou.

1 Charakteristika mladšího školního věku

Začátek období mladšího školního věku je charakteristický nástupem dítěte do školy. Škola je důležitým mezníkem ve vývoji dítěte. Hra je v tomto počátečním období postupně nahrazována učením. Povinná školní docházka znamená pro dítě dodržování denního řádu, nové povinnosti a plnění zadaných úkolů. Klade se důraz na poslušnost. Škola zároveň přináší nové vědomosti, poznatky, dovednosti a zkušenosti. Přispívá tak k tělesnému i duševnímu vývoji jedince. Život ve třídě se stejně starými vrstevníky vede také k jeho rozvoji v sociální oblasti. Návštěva mimoškolních zařízení a kroužků má vliv i na jeho další vývoj.¹

Období mladšího školního věku je vymezeno šestým až desátým rokem života dítěte.² Toto období končí prepubertálními a pubertálními změnami. Na tyto změny se dítě připravuje během celého období vhodnou sexuální výchovou přiměřenou jeho věku.

1.1 Tělesný vývoj dítěte

Pro věk mladšího školního věku je charakteristické, že je to tzv. období vývojového klidu před nastupující pubertou, která přichází na konci tohoto období.³

Děti v tomto období rychle obnovují své fyzické síly. U šestiletých a sedmiletých dětí se můžeme setkat s problémy v psaní, protože nemají dosud příliš vyvinutou jemnou motoriku.⁴

¹ Srov. KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva. *Vývojová psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974, s. 85.

² Srov. tamtéž, s. 19.

³ Srov. SUCHÝ, Jaroslav. *Biologie dítěte*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1970, s. 22.

⁴ Srov. KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva, s. 86.

1.2 Psychický vývoj dítěte

Při katechezi v tomto vývojovém období musíme počítat s tím, že šestileté nebo sedmileté dítě se soustředí jen velmi krátce, ale s přibývajícím věkem se jeho pozornost prodlužuje.⁵ Bezděčná pozornost trvá u dítěte v tomto období až tři hodiny, záměrnou pozornost lze udržet patnáct až třicet minut.⁶

Dítě má v tomto období velmi dobrou mechanickou paměť, logická paměť ji předčí až na jeho konci, kdy si dítě dokáže věci lépe logicky zdůvodňovat a umí již vytvářet vztahy mezi získanými informacemi a mezi poznatky. U dítěte roste s věkem jeho mechanická paměť a začíná nastupovat i paměť logická, avšak nárůst této paměti začíná až kolem desátého a jedenáctého roku života.⁷

Děti v tomto vývojovém období postupně získávají také více informací, a to díky tomu, že začínají číst. V souvislosti s tím se rozvíjí řeč a roste slovní zásoba.

V tomto období nastávají změny v citovém životě dětí. Mění se charakter prožívání toho, s čím se setkávají. City v tomto období jsou hlubší. Prosazují se city estetické, intelektuální (např. vztah k literatuře), city vlastenecké (láska k zemi), mravní (smysl pro povinnost) a vztah k učiteli. Klesají negativní pocity strachu, například ze zvířat nebo brouků. Děti začínají vnímat existenci smrti a strach z nemoci.

Na děti v tomto období velmi působí osobnost učitele. Dobrý učitel dokáže potlačovat negativní pocity a přispívá k rozvíjení pocitů pozitivních.⁸ Děti v tomto období potřebují velkou motivaci a pozitivní povzbuzení ke všem činnostem, které vykonávají, protože vůle je v tomto období u dětí velmi slabá. Také je pro ně důležitý dětský kolektiv.⁹

V sociálních vztazích děti respektují autoritu dospělého. Se svými vrstevníky navazují spíše krátkodobé vztahy, které nejsou nijak hluboké. Děti v tomto období na sebe často žalují, snaží se předstihnout, ale zároveň si snadno odpouští. Mezi chlapci a děvčaty v tomto věku panuje napětí, příliš spolu nekomunikují. Obrat nastává až na konci tohoto období. Všechny vztahy jsou ovlivněny především výchovou

⁵ Srov. KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva, s. 87.

⁶ Srov. Mladší školní věk z psychologického hlediska. *Pro cesty*. [online]. [cit. 2012-06-12]. Dostupné z: http://www.prosestry.cz/studijni_materialy/psychologie/mladsi_skolni_vek_z_psychologickeho_hlediska

⁷ Srov. KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva, s. 88–89.

⁸ Srov. tamtéž, s. 90–93.

⁹ Srov. tamtéž, s. 95.

a prostředím, z něhož dítě pochází. Dítě mladšího školního věku je extrovert. To přispívá k tomu, že snadno navazuje vztahy s lidmi.¹⁰

Při katechezi do značné míry vycházíme ze skutečnosti, že pro děti v tomto vývojovém období je velmi důležitou hrou. Jedná se o hru s danými pravidly, pevným uspořádáním, jejímž prostřednictvím můžeme také dětem předávat informace, vychovávat je a pozitivně na ně působit. Důležité je také střídání klidových a pohybových činností, a to s ohledem na vývoj dítěte. Pedagog musí mít vždy na paměti, že žádná práce nebo činnost nesmí být pro dítě trestem.¹¹

¹⁰ Srov. KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva, s. 96–97.

¹¹ Tamtéž.

2 Vymezení katecheze

„Katechezi můžeme nazvat každou formu služby církve Božím slovu, která je zaměřena na pomoc při zrání křesťanské víry, a to jak jednotlivců, tak i celých společenství.“¹² Místní církev – farnost nebo diecéze – je místo, kde se katecheze přednostně uskutečňuje.¹³ Katecheze je podstatnou součástí procesu evangelizace.¹⁴

2.1 Identita katecheze, odlišnost od výuky náboženství

Katecheze probíhá různými způsoby. Může být uskutečňována ve společenství (skupině lidí), ale i ryze individuálně. Dále může zůstat otevřená pro všechny, kdo mají zájem, nebo se zaměřuje jen na určitou osobu či vymezenou skupinu lidí. Setkáme se i s katechezí probíhající příležitostně, častější je však pravidelná, předem pečlivě připravená a organizovaná katecheze. V praxi se využívají její nejrůznější formy, které jsou voleny podle toho, komu je katecheze určena (věk, pohlaví, prostředí, ze kterého děti přichází, znalosti...)¹⁵ Katecheze je mylně vykládána jako předávání náboženských vědomostí; ve skutečnosti pomáhá člověku správně chápat Boží pravdy a konkrétně je v každodenním životě uskutečňovat. V současnosti je katecheze často ztotožňována s pojmem vyučování náboženství.

Výuka náboženství a katecheze jsou dvě odlišné podoby formace člověka, které na sebe určitým způsobem navazují. Do náboženství mohou chodit ve škole jak děti, které jsou katolického vyznání, tak i děti jiného vyznání, nebo dokonce bez konfese. Výuka náboženství ve škole má dnes podobu první evangelizace a má probíhat formou dialogu, kdy se snažíme žáky seznámit s křesťanským poselstvím, které má mít vliv na utváření jejich životních hodnot a postojů a odstranění náboženských předsudků.

¹² ALBERICH, Emilio, DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha: Portál, 2008. s. 50.

¹³ Srov. tamtéž, s. 116.

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 23.

¹⁵ Srov. tamtéž, s. 51.

Naproti tomu katecheze je určena těm, kdo jsou již skutečně věřící ve smyslu, jak chápe křesťanskou víru katolická církev, nebo těm, u nichž již došlo k rozhodnutí pro Krista.¹⁶

2.2 Účel katecheze s dětmi

Účelem katecheze je pomáhat dětem zrát a růst ve víře, kterou přijali prostřednictvím svých rodičů, nebo v důsledku svého obrácení a touhy žít svůj život s Ježíšem Kristem. Katecheze dětem pomáhá poznávat důležitost slavení liturgie, hodnotu modlitby, řeč symbolů. Ukazuje jim význam společenství a vede je ke křesťanskému jednání a postojům. Katecheze uvádí děti také do apoštolátu (služby v církvi).¹⁷

2.3 Cíl katecheze s dětmi

Cílem katecheze je pomoci dětem navázat vztah k Ježíši. Ten nás přivádí k Bohu Otci a posílá Ducha Svatého. S živým Ježíšem se setkáváme v liturgii, v modlitbě a je pro nás vzorem, jak máme žít, chovat se a milovat všechny lidi.¹⁸

¹⁶ Srov. ALBERICH, Emilio, DŘÍMAL, Ludvík, s. 155–156.

¹⁷ Srov. tamtéž, s. 158.

¹⁸ Srov. tamtéž, s. 159.

3 Osobnost svatého Mikuláše

Svatý Mikuláš patří mezi vůbec nejznámější a nejoblíbenější světce. Na obrazech, ikonách a sochách je zobrazen jako biskup, stařec, z jehož tváře vyzařuje добрota, starostlivost o druhé a Boží láska k člověku, které naplňovaly život tohoto světce. O sv. Mikuláši se nám dochovala celá řada legend, ze kterých můžeme čerpat poučení a pravdy i pro dnešní dobu.

3.1 Charakteristika doby

Svatý Mikuláš se narodil asi po roce 280 v římské provincii v Asii. Malá Asie a Sýrie byly v té době centrem křesťanství východní části Římské říše. Křesťanství se zde začalo šířit od prvního století. Ve druhém století zde nebylo větší město bez křesťanské obce.¹⁹ A kolem roku 300 už žilo na východě pět až šest milionů křesťanů.²⁰

Život světce překlenuje dvě století: konec třetího a první polovinu čtvrtého století. Do tohoto období spadá třetí fáze systematického pronásledování křesťanů. Začala na základě ediktu císaře Septimia Severa proti křesťanům a židům a trvala až do roku 313, kdy byl císařem Konstantinem Velikým vydán Milánský edikt.

Za vlády zmiňovaného Septimia Severa (193–211) byl zakázán křesťanství a obřizka. Křesťané byli nuceni klanět se pohanským bohům a přinášet jim oběti. Ti, kteří odmítli poslušnost, byli trestáni různými způsoby mučení a poprav.²¹ Poté následovalo období relativního klidu.

Velmi kruté pronásledování křesťanů nastalo opět za vlády císaře Decia, který vládl v letech 249 až 251. Za jeho vlády se děla likvidace křesťanů na legislativním základě. Ke kontrole uctívání pohanských bohů byly vytvořeny komise. Mnoho křesťanů tento tlak nevydrželo a odpadlo od křesťanství.²²

¹⁹ Srov. KADLEC, Jaroslav. *Církevní dějiny. I. Církevní starověk*. Praha: Česká katolická charita, 1973, s. 49.

²⁰ Srov. tamtéž, s. 51.

²¹ Srov. RÁČEK, Blažej. *Církevní dějiny*. Praha: Vyšehrad, 1940, s. 61.

²² Srov. KADLEC, Jaroslav, s. 62.

Dalším nástupcem na císařském trůně byl Valerius (253–260). Ten měl zpočátku kolem sebe Kristovy vyznavače, později se však u něj začala projevovat nenávisť vůči křesťanům. Valerius vydal dva edikty. První z roku 257 obsahoval plán systematického vyhlazování křesťanů, nejdříve duchovních, pak i laiků; byla zde totiž snaha o rozvrácení církevní organizace a zabavování majetku křesťanů. Druhý edikt byl vydán o rok později ve formě trestního zákona, ve kterém byla přesně stanovena hranice trestu. V této době zemřel mučednickou smrtí svatý Cyprián, papež Sixtus a další mučedníci.²³

Císař Gallienus (260–268) odvolal vydané edikty, vrátil církvi zkonfiskovaný majetek a nastalo období čtyřicetiletého klidu. Počet křesťanů se během této doby zvýšil na dvojnásobek. Vznikají nové velké kostely. Pozůstatky nejstaršího z nich se našly v Edesse v Malé Asii v Dura Europas. Křesťané zastávali v té době vysoké posty ve vojsku i v úřadech.²⁴

Největší pronásledování křesťanů proběhlo za vlády císaře Diokleciána (284–305). Celých deset let za jeho vlády byli křesťané uchráněni před pronásledováním, ale v roce 303 se rozhodl se svým spoluvládce Galeriem proti křesťanům krvavě zasáhnout. První Diokleciánův edikt mluví o tom, že všechny křesťanské kostely musí být zbořeny a posvátné knihy spáleny. Druhý edikt nařizuje, že všichni duchovní mají být uvězněni a nuceni k obětem pohanským bohům. Třetí edikt vydaný v roce 304 nařizuje oběť římským bohům, neposlušnost je trestána smrtí. Na východě, kde žil svatý Mikuláš, bylo toto pronásledování intenzivnější než na západě. Konaly se masové popravy. V Egyptě denně zemřelo deset až sto křesťanů. Z této doby jsou známí mučedníci svatý Šebestián, Pankrác, Anežka, Soteris a jiní. Zjistit přesný počet mučedníků není možné. Výrazně také roste počet těch, kteří byli pro víru vězněni, mučeni, posláni do vyhnanství a jejich majetek byl zkonfiskován. Pohanští vzdělanci bojovali proti křesťanství literárními díly. Církev se vlivem pronásledování šířila pomaleji a přicházela o vynikající osobnosti, ale zároveň byla nezávislá na státní moci. Mučednictví bylo příkladem pro nevěřící i věřící. Pronásledování smazávalo rozdíly mezi národnostmi a stavy. Poté, co byl Galerius zlomen těžkou nemocí, pronásledování křesťanů zastavil a povoloval jim vyznávat svou víru a stavět kostely.²⁵

²³ Srov. KADLEC, Jaroslav, s. 63–64.

²⁴ Srov. RÁČEK, Blažej, s. 72.

²⁵ Srov. tamtéž, s. 74–78.

Úplný konec pronásledování křesťanů nastal až díky vydání Milánského ediktu roku 313 císařem Konstantinem Velikým (306–337) a jeho spoluvladařem Liciniem. Edikt přinesl křesťanům náboženskou svobodu.

Císař Konstantin Veliký je jednou z největších postav historie. Za doby jeho vlády se císař, který vystupoval dříve jako diktátor, stal opravdovým monarchou, vládcem. Konstantin zmenšil vliv pohanského kultu, snažil se změnit postavení křesťanských kněží, propagoval křesťanství a stavěl nové kostely, jejichž výstavbu sám financoval, a upravil také právní řád v souladu s křesťanskými zásadami. U východní církve byli Konstantin Veliký a jeho matka Helena prohlášeni za svaté. Jejich svátek se slavil 21. května.²⁶

Po smrti Konstantina Velikého vládl jeho syn Konstancius. Vládl ve východní části Římské říše. Zatímco Konstantin Veliký nepronásledoval pohany a nezabavoval jejich majetek, Konstancius pohanům jejich majetek zabavil a dal jej křesťanům.²⁷

Co přinesla vláda Konstantina Velikého pro křesťany? Byla to především svoboda, zároveň však tato doba přinášela i nové úkoly. Křesťané se museli snažit zbavovat se závislosti na císaři, který zasahoval i do otázek duchovních. Křesťané museli bojovat proti bludařům a jejich scestnému učení. Nejvíce rozšířenou herezí byl gnosticismus. Vznikl na přelomu třetí a čtvrtého století v asijských zemích a pronikl až na západ. Je to označení pro náboženský, mystický, filosofický proud, který později ovlivnil i evropskou kulturu. Byl to souhrn filosofie, mýtů a okultismu.²⁸

„Jádrem gnosticizmu je vysvobození a záchrana lidské duše z vězení hmoty – těla a poznání vztahů mezi lidským a božským.“²⁹

Největší herezí křesťanského starověku byl však arianismus. Jeho autorem byl alexandrijský kněz Arius. Ariovo učení zpochybnilo Boha ve třech osobách a božství Ježíše Krista. Roku 323 proto svolal císař Konstantin Veliký koncil v Niceji. Ariovy názory zde byly odsouzeny a tento kněz byl exkomunikován. Hereze zanikla úplně až po smrti císaře.³⁰ Tohoto Nicejského koncilu se zúčastnil také svatý Mikuláš. Nicejský sněm a další sněmy navazují na církevní synody. Je pro ně typická snaha o posílení římského primátu.

²⁶ Srov. KADLEC, Jaroslav. s. 154–155.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 161.

²⁸ Srov. RÁČEK, Blažej, s. 79–84.

²⁹ Agnosticismus. *Leccos*. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://leccos.com/index.php/clanky/agnosticismus>

³⁰ Srov. RÁČEK, Blažej. s. 110.

Za vlády Konstantina Velikého rostl počet křesťanů. Na sklonku čtvrtého století byla křesťanská téměř všechna města Římské říše. Svoboda však na druhou stranu přinášela tu skutečnost, že ne všichni křesťané se svým životem dokázali přibližovat požadavkům evangelia. Ve východní a západní části Římské říše měla vláda Konstantina Velikého rozdílný vliv. Zatímco na východě se setkáváme s césaropapismem, západ se snažil o nezávislost na císaři a světské moci. Velkou osobností této doby byl papež Ambrož (340–397).

3.2 Nástin životopisu svatého Mikuláše

Mikuláš se narodil se někdy v letech 280-286³¹ v řeckém západolykijském městě Pataře (území dnešního Turecka), které bylo součástí Malé Asie. Zemřel 6. prosince někdy v letech 345–351 v Myře v Lykii.

Mikuláš se narodil v křesťanské rodině. *„Z jeho dětství se nedochovaly žádné záznamy, jen epizoda o tom, jak pil mateřské mléko pouze jednou denně. Toto vyprávění archimandrity Michaela z 8. století v sobě odráží počátky byzantského mnišství.“*³² Jelikož je svatý Mikuláš považován za patrona lodníků, námořníků a rybářů, kolovaly dohady, že mohl být původním povoláním rybář. Spíše se však jeví jako pravděpodobné, že Mikulášova rodina podnikala v prodávání ryb. Mikuláš tedy pocházel z bohaté rodiny. Po smrti rodičů však všechn svůj majetek rozdal chudým. K tomuto jeho činu se také váže nejznámější legenda o dívkách, které svatý Mikuláš zachránil před morálním úpadkem. Rodina dívek se ocitla v krizi a zachránit ji mohly jen dcery, které se měly stát prostitutkami. Svatý Mikuláš po tři večery dával každé z nich na okno měšec s penězi a tímto skutkem je zachránil před vydáním k prostituci. Na základě tohoto příběhu je svatý Mikuláš uváděn i jako patron prostitutek.

Mikuláš údajně přijal kněžské svěcení od svého strýce a pak působil jako představený kláštera na Siomě (poblíž Myry).³³ Navštívil také Svatou zemi. Jako velmi mladý byl zvolen biskupem – asi v roce 300. Tato událost je historicky podložena.

³¹ V některých zdrojích se uvádí již rok 250. Srov. Svatý Mikuláš. *Světcí k nám hovoří*. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4836>

³² AGASSO, Domenico. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 327.

³³ *Legenda o svatém Mikuláši*. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://www.turecko.cz/content/legenda-o-sv-mikul%C3%A1%C5%A1i>

V Myře tehdy Mikuláš navštívil kostel, kde se chtěl pomodlit. Ke svému překvapení však zde byl za jáсотu věřících jmenován biskupem. Až později se dozvěděl, že se obyvatelé města nemohli domluvit na novém biskupovi. Přijali dohodu, že kdo první vstoupí ráno do kostela, stane se biskupem. Byl to právě Mikuláš.

Za Galeriova a Maxiova vládnutí byli křesťané velmi krutě pronásledováni. Také svatý Mikuláš byl uvězněn a ve vězení těžce mučen. Vězeňské útrapy údajně snášel s takovou statečností, že jeho chování zapůsobilo také na jeho vězňatele. Při propuštění ho vítaly před věznicí zástupy lidí.³⁴

Roku 325 se zúčastnil Nicejského koncilu, kde vystupoval proti bludu arianismu. „*Jeho účast na koncilu byla potvrzena, protože byl uveden na seznamu Teodora Lectora z roku 515. Na Nicejském koncilu nevystupoval nijak hlasitě na rozdíl třeba od svatého Atanáše, ale legendy vyprávějí, že dal políček autorovi tohoto bludu Ariovi, který svým bludným učením popíral Božství Ježíše Krista.*“³⁵

Existují dvě města, která jsou úzce spjata s osobností svatého Mikuláše: Je to Demre v Turecku (dříve Myra), kde svatý Mikuláš zemřel a byl zde také pochován, a město Bari, kde se nacházejí jeho ostatky dodnes. V 11. století byla Malá Asie obsazena muslimy, a proto také hrob svatého Mikuláše se nacházel na muslimském území. To zapříčinilo, že italští námořníci vtrhli do města Myry a odvezli odtud tyto ostatky do Bari v oblasti Aqulii, která leží na pobřeží jižní Itálie. Ostatky světce o dva roky později uložili do krypty kostela svatého Mikuláše. „*Kostel byl k tomuto účelu roku 1087 postaven. Papež Urban II. tuto kryptu i s Mikulášovou schránkou v roce 1089 posvětil.*“³⁶

V Demre existuje prázdný sarkofág po světcových ostatcích až do dnešní doby. Každý rok baziliku v Bari navštěvuje mnoho poutníků. Hlavní oslavy se tu konají 9. května. Tento den se slaví přenesení ostatků do krypty. V předvečer svátku prochází slavnostní průvod městem a v den hlavního svátku plují věřící na lodích po moři k soše svatého Mikuláše, která je pak nesena ulicemi města a koná se s ní okružní cesta po moři.³⁷

³⁴ Srov. SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans Michael. *Velká kniha o svatých*. Praha: Doron, 2003, s. 124.

³⁵ AGASSO, Domenico, s. 328.

³⁶ SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans, Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1994, s. 630.

³⁷ Srov. tamtéž, s. 630.

Roku 818 se od letopisce Rabana Maura (780–856) dozvídáme o jedné z Mikulášových relikvií také ve Fuldě, tj. v Německu.

3.2.1 Dostupné životopisy

Nejstarší životopis sepsal archimandrita Michael. Podle historických odhadů pochází z rozmezí let 750–850. Tento životopis se později stal základem pro sepsání Mikulášova životopisu, jehož autorem je sv. Metoděj (815–885).³⁸

Řecké prameny pak sloužily jako podklad také pro Jana Decona z Neapole, který sepsal životopis s názvem „*Vita Nicolai Episcopia Beatie*“. Tato kniha se stala podkladem i pro další latinské sepsání životopisu světce.³⁹ V roce 1620 napsal Antonio Beatillo (1570–1642) sedmistránkový životopis sv. Mikuláše.

3.2.2 Legendy

Název legenda pochází z latinského *legere*, což znamená číst. Obecně se jím označuje text, který je určen ke čtení. Původně se tímto termínem označoval nápis na mincích, mapách a projektech budov. Pojem legenda se dochoval až dodnes, přičemž se jedná především o označení životopisu svatého. Legendy vyzvedávaly dobré vlastnosti a skutky světce, a tak vznikaly příběhy, které se měly číst v den jeho úmrtí. Stávaly se pak inspirací pro život každého člověka. Proto se jim také říká „příběhy následování“. Bylo hodně názorů, jak se dívat na pravdivost legend. Legenda neobsahuje žádná historická data, ale mluví o člověku, jehož život a jednání je příkladem pro ostatní lidi, a stalo se tak určitým poselstvím. Legendy vždycky vyobrazují jen určitou událost v životě světce, která si zaslouží, aby se o ní lidé dověděli.⁴⁰

³⁸ Srov. AGASSO, Domenico, s. 330.

³⁹ Svatý Mikuláš. *Světcí k nám hovoří*. [online]. [cit. 2012-05-23]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4836>

⁴⁰ Srov. GRÄSKE, Klaus. *Svatý Mikuláš člověk plný Boží lásky*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007, s. 11.

*Legendy o svatém Mikuláši jsou neustále opakovaným poselstvím o bezpodmínečné Boží lásce, která našla svou podobu v konkrétním jednání člověka. Mikuláš vychází do světa, ulic, města, aby se setkával s lidmi. Vstupuje do jejich života, těžkostí a trápení, aby jim nezištně pomohl. Nezůstává na jednom místě, ale jeho cesta vede k dalším, kdo potřebují pomoc.*⁴¹

V legendách o sv. Mikuláši můžeme také objevit odpověď na otázku, jak se má zachovat člověk, který je obdarovaný. V příbězích tento člověk vzdává chválu a vděčnost Bohu. Mikuláš tu nevystupuje jako ten, kdo je hrdinou, ale jako jeden z lidí, který se společně s nimi raduje z velké Boží dobroty a lásky.⁴²

Od autora Mikulášova životopisu ze 4. nebo 5. století se dochovala jedna příhoda, o které píše také další autoři, například Eustrasius z Konstantinopole. Na základě toho usuzujeme, že jde o historicky věrohodnou událost. Jde o událost, kdy svatý Mikuláš zachránil a osvobodil tři nevinné lidi odsouzené císařským správcem Eustachiem, který je za peníze obvinil a poslal na smrt místo vojáků, kteří v Myře vyvolali nepokoje. Na popravu přišel Mikuláš na poslední chvíli v okamžiku, kdy se kat chystal obviněné muže usmrtit. Mikuláš nespravedlivou exekuci zastavil. Guvernér měl velký strach, aby se o jeho jednání nedověděl císař. Nechal propustit nevinně odsouzené a slíbil Mikulášovi polepšení.

Další verzí pokračování tohoto příběhu je odsouzení tří úředníků v Myře za přípravu spiknutí proti říši. Jeden z úředníků se modlil, aby byli osvobozeni stejně jako ti v Myře. Mikuláš se poté zjevil císaři a také jednomu z úředníků ve snu. Po probuzení si císař nejprve myslel, že se jedná o nesmysl nebo kouzlo, ale když bylo zjevení potvrzeno úředníkem, uvědomil si, že jde o zázrak, a nevinně odsouzené osvobodil. Mikuláši pak po nich poslal dary.⁴³

Se svatým Mikulášem jsou spojovány i další příběhy. Ty jsou však mnohdy přibarveny a přikrášleny, což jim však ubírá na jejich věrohodnosti. I přes to je pro nás sv. Mikuláš příkladem člověka, jehož srdce bylo plné lásky a ochoty pomoci druhému člověku.

Mikuláš se podílel také na záchraně dětí, které byly odsouzeny za krádež. Známý je také příběh, kdy zachránil tři chlapce, rozsekané chamtivými lidmi. Chlapce vzkřísil a vrah se musel přiznat. Zachraňoval také děti, které byly brány jako zástava za dluh

⁴¹ GRÄSKE, Klaus, s. 10.

⁴² Srov. tamtéž, s. 10.

⁴³ Srov. AGASSO, Domenico, s. 329.

a později byly prodány do otroctví. Pomáhal při splácení dluhu. Pro děti zakládal školy a pro opuštěné děti sirotčince, kde je také navštěvoval. Díky těmto legendám je sv. Mikuláš považován také za patrona dětí a sirotků.

Jedna z legend vypráví o jeho cestě na lodi, když se vracel domů ze studií v Alexandrii. Na lodi zachránil člověka, který chtěl skočit do moře. Další pověst zase vypráví o námořnících, které na moři zastihla prudká bouře. Námořníci prosili svatého Mikuláše o pomoc. Na lodi se objevil cizí muž, který začal kormidlovat a pomáhat lodníkům s plachtami tak dlouho, až byli zachráněni. Až při návštěvě kostela v Myře poznali námořníci na obraze toho muže, který jim pomáhal. Byl to svatý Mikuláš.⁴⁴ Událost s utišením bouře se také váže k Mikulášově cestě z Jeruzaléma. Když vztáhl ruce k nebi, bouře přestala.

O sv. Mikulášovi jsou známé také příběhy vyprávějící o tom, jak zachránil obyvatele Myry před hladomorem. Mikuláš přesvědčil námořníky, aby část obilí, které vezli císaři, složili v hladovějící Myře. Počet pytlů byl pak stejný i po příjezdu do Konstantinopole, jako by z nákladu nic nebylo.⁴⁵

⁴⁴Srov. Svatý Mikuláš. *Světcí k nám hovoří*. [online]. [cit. 2012-05-20]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4836>

⁴⁵ Srov. tamtéž.

4 Tradice spojená se svatým Mikulášem

V lidové tradici mnohých evropských zemí je ke svatému Mikuláši chována velká úcta. Mnoho lidí věří tomu, že je světec ochrání a pomůže jim v jejich těžkostech. K této důvěře v pomoc svatého Mikuláše přispěly také legendy. V některých zemích je svátek sv. Mikuláše považován za velmi šťastný den.⁴⁶

4.1 Úcta k svatému Mikuláši v křesťanské tradici

„Poměrně brzy po své smrti začal být biskup Mikuláš uctíván jako světec, nejprve na Balkáně (území pozdější Byzance) a potom mezi slovanskými národy ve východní Evropě. Tedy všude tam, kde řídil křesťany biskup alexandrijský a konstantinopolský.“⁴⁷

Ve východní části římské říše byl svatý Mikuláš po smrti uctíván jako šířitel a obhájce křesťanství proti pohanství. V pátém a šestém století přibývalo lidí, kteří nosili jméno Mikuláš, a úcta k tomuto světci se postupně během staletí začala šířit z východní části říše na západ a později po celém světě.

Z Řecka se úcta ke sv. Mikuláši šířila také do Ruska a zde jeho kult vrcholil v 8. století. Východní pravoslavná církev, která vznikla po velkém schizmatu, uctívala Mikuláše jako svého nejoblíbenějšího světce. Pravoslavní křesťané se na něho obraceli s prosbou o ochranu před Tatary a dalšími nepřátelskými vojsky. Svatý Mikuláš je patronem Ruska.⁴⁸

„Díky Pasionarium Romanum pocházejícímu přibližně z roku 640 si začal svatý Mikuláš razit cestu i na západ.“⁴⁹ Na přelomu desátého a jedenáctého století byl uctíván v jižní Itálii díky normanským námořníkům, kteří jeho ostatky převezli do Bari.⁵⁰ Brzy byl sv. Mikuláš uctíván také ve Francii, v Anglii a ve dvanáctém století i v Německu. Nejprve byl Mikuláš uctíván v Porýní, pak se úcta k němu rozšířila na celé území Německa. Největší zásluhu na tom měla řecká princezna Theofanie, která se stala

⁴⁶ Srov. FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988, s. 37.

⁴⁷ VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha: Albatros, 2004. s. 236.

⁴⁸ Srov. SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans, Michael. *Rok se svatými*, s. 631.

⁴⁹ AGASSO, Domenico, s. 330.

⁵⁰ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 286.

po roce 972 manželkou císaře Oty II. O století později se úcta k Mikuláši přenesla také do českých zemí.⁵¹

4.1.1 Svatý Mikuláš jako posel Boží dobroty a štědrosti, souvislost jeho svátku s Vánocemi

Svatý Mikuláš patří mezi nejznámější a nejoblíbenější světce. „*Na východě se stal po Panně Marii nejuctívanějším světce*.“⁵² Jeho jméno znamená „vítězství lidu“ (z řečtiny). Jeho atributy jsou: berla, biskupská mitra, kniha evangelií, tři zlaté koule nebo jablka, chleby, kostel, kotva, křtitelnice, loď a měšec. Je patronem dětí, svobodných žen, ministrantů, námořníků, lékárníků, advokátů, mlynářů, novomanželů, právníků, zajatců, zemědělců, cestujících, Ruska, Berlína, Bari, Aqulie a je vzýván jako přímluvce za šťastný sňatek, ochránce proti vodním pohromám a před zloději.⁵³

Mikuláš ochraňoval děti a vdovy a žil asketickým způsobem života. Svým životem a chováním oslavoval Boha, rozdával kolem sebe lásku, vystupoval proti všem, kdo činili bezpráví druhým.

Na obrazech a sochách v kostelích je Mikuláš znázorňován jako starší biskup s dlouhým vousem a s berlou v ruce. U nohou má někdy tři váčky a kotvu (symbol námořníků). Kostelů, které nesou patrocinium svatého Mikuláše, je na světě velmi mnoho. V naší zemi je největší kostel zasvěcený tomuto svatému na Malé Straně v Praze.

V postavě svatého Mikuláše se promítají všechny křesťanské vlastnosti.⁵⁴ Hlavně je to štědrost a dobrota, o kterých se mluví ve všech dochovaných legendách. Legendy o sv. Mikuláši jsou příběhy o člověku, který se vzdává svého majetku a rozdává jej chudým a potřebným, aby je zachránil a obšťastnil. Mikulášova nezištná pomoc všem potřebným pramenila z jeho hluboké víry. O jeho dobrotě svědčí ta skutečnost, že se stal patronem nejvíce potřebných. Obracejí se k němu lidé různých řemesel a stavů, v různých životních situacích hledají u něho pomoc a přímluvu.

⁵¹ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 286.

⁵² Svatý Mikuláš. *Světcí k nám hovoří*. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z: <http://catholica.cz/?id=4836>

⁵³ Srov. AGASSO, Domenico. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010, s. 329.

⁵⁴ Srov. FROLEC, Václav, s. 36.

Pro děti bývá jeho štědrost spojována s mikulášskou nadílkou v předvečer jeho svátku, tedy 5. prosince. Tato tradice vychází ze zvyku zavedeného v klášterních školách, kdy jednou za rok některý ze studentů jako biskup nebo opat řídil klášter a školu. Tato biskupská hra probíhala v prosinci, od třináctého století se konala se na svátek svatého Mikuláše.⁵⁵

Na některých místech světa se setkáváme s degradací postavy svatého Mikuláše. V některých zemích Evropy a v USA Mikuláš dává dárky až o Vánocích a ne na začátku prosince. V těchto zemích svatému Mikuláši říkají Santa Claus.⁵⁶

4.2 Svatý Mikuláš v lidové tradici

„Je kladena otázka, jaký je vztah mezi církevním kultem svatého Mikuláše a lidovou mikulášskou obchůzkou?“⁵⁷ V biskupském oblečení svatého Mikuláše, v jeho postoji přinášet lidem radost jsou obsaženy křesťanské prvky, ale objevují se zde i projevy mimokřesťanské. O této otázce se hodně diskutovalo i mezi teology. Přispělo k tomu také vydání knihy německého národopisce Karla Meisena „Mikulášský kult a mikulášský obyčej na Západě.“ Autor na základě studia různých dokumentů tvrdil, že se mikulášský kult spolu s lidovým obyčejem nejvíce rozšířili v západní Evropě. V klášterních školách ve třináctém až patnáctém století postupně vznikla postava v biskupském oblečení, jejíž vystoupení bylo doprovázeno zkoušením dětí, modlením a nakonec obdarováním těchto dětí. V tomto zvyku byly patrné především prvky církevní a křesťanské. Tato mikulášská tradice se rozšířila ze severofrancouzského území do ostatních okolních států a do zemí střední a východní Evropy. V této době se tradice dostala i do českých zemí.

Meisenovy názory byly v protikladu s přesvědčením stoupenců Grimmovy mytologické školy, kteří považovali Mikuláše za pohanského boha Wodana. Rovněž švýcarský etnograf Eduard Hoffmann - Krayner viděl v mikulášském kultu a tradici pohanské prvky. Také další představitelé podobných názorů poukazovali hlavně na zápornou postavu, která byla v západoevropských zemích spojena s mikulášskou

⁵⁵ Srov. SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans, Michael. *Rok se svatými*, s. 631.

⁵⁶ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 288.

⁵⁷ FROLEC, Václav, s. 37.

tradicí. Touto postavou byl Ruprecht, jehož jméno má základ od starogermánského Hrudpereich. Tato postava souvisí s pohanským bohem Wodanem. Ruprecht vystupoval podobně jako u nás čert. Měl namaskovaný obličej, byl oblečený do kožichu, měl vysoké boty a na hlavě beranici, rachotil řetězy a vydával strašidelné zvuky. Stejně jako Mikuláš komunikoval s dětmi, trestal je. Celá řada etnografů tedy zastává názor, že postava Ruprechta existovala už před mikulášskou tradicí a neměla v sobě žádné křesťanské prvky. Meisen ale naopak tvrdí, že postava Ruprechta vznikla až po reformaci a nahrazovala postavu světce.⁵⁸ Podle poznatků Meisena totiž postava Mikuláše ustrojeného v biskupském oděvu, popřípadě doprovázena Ruprechtem, navštěvuje domy především v katolických zemích. V těchto zemích se v průvodech vyskytovaly dva křesťanské prvky: Mikuláš a svatý. V protestantských zemích, jako je sever Německa nebo část Holandska, chodí však v průvodu jen sám Ruprecht. Meisen říká, že protestanti popírající princip svatých nahrazují postavu světce Ruprechtem. Také u českých evangelíků chodí průvod bez Mikuláše.⁵⁹

Z výše uvedených teorií lze vyvodit závěr, že v předvánočních obchůzkách různých tajemných bytostí (a tedy i svatého Mikuláše) se skrývá více různých vrstev různého původu a charakteru. Lidové obřadní průvody se tak se jménem světce spojily pravděpodobně až působením křesťanství.

4.2.1 Svatý Mikuláš v lidové tradici v českém prostoru

Také v naší zemi existuje již po staletí zvyk, že 5. prosince před svátkem svatého Mikuláše chodí průvod dospělých nebo dětí v maskách v čele s Mikulášem, čertem a anděly. Je škoda, že lidé přes atraktivitu a oblíbenost zvyku o postavě tohoto světce, jeho dobrém, štědrém srdci a mimořádné osobě, neví téměř nic.⁶⁰

Mikulášské průvody jsou v našich zemích známy už od 14. století. Z té doby existují první písemné zprávy o těchto událostech. Průvody vypadaly jinak než ty dnešní.

⁵⁸ Srov. FROLEC, Václav, s. 38.

⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 39–41.

⁶⁰ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 285.

Byly v nich i masky, které chodily o různých svátcích během celé zimy (svátek svaté Lucie, Mikuláše, Barbory, masopust). V procesí vládlo vždy velké veselí.⁶¹

Centrální postavou mikulášského průvodu byl Mikuláš, kterého představoval muž s atributy biskupa. Měl na sobě biskupské oblečení a nosil biskupskou berlu.⁶² Mikuláše někdy doprovázely ženy oblečené v bílých šatech s biskupskou čepicí. Říkalo se jim „Mikulášovy matičky“. Na Moravě chodily s Mikulášem ženy celé v bílém, tzv. „Mikulášky“. Ty zase nahrazovaly anděly, kteří už v průvodu nebyli.⁶³

V průvodu byly další postavy, například čert oblečený do kožichu, na hlavě měl rohy a jeho masku doplňoval ocas ze žíní a řetěz znázorňující symbol zla. Opakem čerta byl anděl, který měl bílé oblečení, hvězdu a křídla. V některých oblastech nosil anděl plášť ze slámy.⁶⁴ „Mezi další postavy patřil žid oblečený do starých šatů s uzlem na zádech; komíník, pohodný, ten měl bílé kalhoty, tmavé sako, černý klobouk a pytel. Součástí průvodu byli vojáci, turci, lufři (běžci), smrt, cikáni, pán, paní, sedlák, selka, pachole, táta, máma, bába s koštětem. Byly zde postavy zobrazující různá povolání: myslivci, dráteníci, mastičkáři, opálkáři, rohožkáři, brusiči, hodináři, vlásenkáři, řezníci, tovaryši. Byly zde strašidelné, parodující a jiné masky.“⁶⁵ V mikulášských průvodech se také objevovaly masky zvířat, například kozy, medvědi, vrány, čápi.⁶⁶ Vedle Mikuláše šla někdy maska, která se jmenovala Brůna. Říkalo se jí bílý mikulášský kuň, ale koni se postava se moc nepodobala.⁶⁷

Všechny postavy v průvodu měly svůj styl chování, řeči a projevů. Hlavní postava Mikuláše představovala symbol štědrosti a dobroty. „Svým vnějším jednáním, vzhledem nese znaky církevního světce s výrazným výchovným posláním: zkouší, odměňuje, trestá.“⁶⁸ Mikuláš měl v levé ruce biskupskou berlu, v pravé ruce dlouhý prut, koš s dárky a někdy i zvonek, kterým zvonil. Četl ze své knihy dětem a dospělým jejich prohřešky a pak následovalo zkoušení. Mikuláši se musely přeříkávat nejrůznější modlitby a také se odpovídalo na otázky z katechismu. I dříve Mikuláš rozdával dětem dárečky, které však byly daleko skromnější než dnes. Byla to většinou jablíčka, oříšky, hračky vyrobené z tohoto ovoce, figurky s medového nebo jiného těsta, figurky z hlíny,

⁶¹ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 289.

⁶² Srov. FROLEC, Václav, s. 31.

⁶³ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 290.

⁶⁴ Srov. FROLEC, Václav, s. 31.

⁶⁵ Tamtéž, s. 31.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 31.

⁶⁷ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 290.

⁶⁸ FROLEC, Václav, s. 35.

ze dřeva, drobné sladkosti. Průvody většinou chodily na pozvání rodiny, která pro své děti připravila nadílku. Čert rachotil řetězem a zvonil zvoncem, který měl přivázaný kolem pasu. Poskakoval po domě, strašil malé děti a vyhrožoval vidlemi, bouchal metlou na okno. Zlobivým dětem rozdával brambory a uhlí. Anděl se choval klidně, nesl dárky, zvonil zvonkem, svítil lucernou Mikulášovi na cestu a někdy vedl i čerta na řetězu.⁶⁹

Tradice mikulášských průvodů pokračuje dodnes. Mikuláše doprovází většinou postavy čertů a andělů, kterých bývá různý počet. Oblečení postav je podobné jako dříve. Úroveň oblečení v průvodu je dána pečlivostí příprav. I dnes chodí Mikuláš k dětem, kterým si rodiče jeho návštěvu objednají. Dřívější přeřikávání modliteb a ověřování náboženských vědomostí je nahrazeno básničkami nebo zpíváním písniček. Skromné obdarování dětí je v dnešní době vystřídáno záplavou sladkostí, cizokrajným ovocem a hračkami. Z tohoto důvodu se svátek svatého Mikuláše stal i velkou příležitostí pro byznys. Už koncem října jsou obchody plné čokoládových figurek Mikulášů nebo Santa Clausů, andělů a čertů. Jejich obrázky se objevují na plastových taškách a nejrůznějších obalech.

Jméno Santa Claus vzniklo v Americe a to tím způsobem, že Mikuláše začali přistěhovalci z Holandska nazývat Sinter Klaas. Byl představován jako malý mužík, který nosil kožešinový plášť a jezdil na saních tažených sobem. Tak ho představil na začátku devatenáctého století v básni „Zpráva o návštěvě svatého Nicholase“ profesor teologie Clarke C. Moore. Mikuláš v básni vcházel do domů komínem a měl saně tažené osmi soby. Během let se jeho vzhled měnil. Vystupoval buď jako štíhlý, vysoký, anebo jako malý a tlustý. Také barva jeho oblečení se měnila. Na začátku dvacátého století to byla modrá, zelená, fialová. Vzhledem Mikuláš vypadal jako trpaslík. Současnou podobu získala postava Santa Clause v roce 1931, kdy ho firma Coca - Cola použila pro reklamu svého nového nápoje. *„Americká firma Coca - Cola zaplatila tureckému městu Myra za výsadní právo jako jediná disponovat se jménem Mikuláš v zájmu své firmy. V městečku tudíž vedle kamenné sochy světce dala vystavit svoji sošku v červeném kabátci a červené čepičce s bílými okraji, přesně jak to známe z amerických reklam na Coca - Colu.“*⁷⁰ Jeho podoba, která přetrvává dodnes, je usměvavý stařec s bílými vousy v červeném kabátě. Autorem této vizáže byl Švéd

⁶⁹ Srov. FROLEC, Václav, s. 32.

⁷⁰ *Mikuláš je v kalendáři 6. prosince.* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://eliza.bloguje.cz/625079-mikulas-je-v-kalendari-6-prosince.php>

Haddon Sundblom. Postava Santa Clause se setkala s velkým úspěchem a rozšířila se po všech zemích Evropy a také Ameriky.⁷¹

Lidé vyměnili Santa Clause za Mikuláše, dědu Mráze a také Ježíška. Svatý Mikuláš obdarovává děti dvakrát za rok. Jako Mikuláš na svůj svátek 5. prosince a jako degradovaný Mikuláš Santa Claus - o Vánocích.⁷²

V dnešní době je velmi rozšířen zvyk, že na mikulášskou koledu po domech chodí i děti, které navštěvují domy a byty bez pozvání. Jejich cílem už není šířit radostnou zvěst o dobrotě tohoto světce, ale získat finance a užít si co nejvíce legrace. Je také rozdíl mezi obchůzkami ve městech a na vesnicích. Ve městech, kde se lidé neznají a panuje zde anonymita, působí tyto skupinky nevěrohodně a lidé mají obavy takové koledníky pouštět do svých domovů. Často se také stává, že dospělí účastníci průvodu jsou pod vlivem alkoholu. Tento jev se však objevoval i dříve, protože podle historických pramenů se již v 18. století psalo kriticky o nešvarech, které doprovázely mikulášský průvod. Už tehdy bylo poukazováno na podceňování postavy sv. Mikuláše.⁷³

Ve velkých městech se konají srazy těchto postav z průvodů a vybírají se Mikuláši, andělé a čerti s nejlepší maskou. Dnes je také rozšířeno pořádání mikulášských besídek v základních a mateřských školách, v různých spolcích, organizování mikulášských tanečních zábav a tradici mají v naší zemi i mikulášské trhy.⁷⁴

Mikulášské trhy byly dříve v českých zemích velmi rozšířeny a staly se nedílnou součástí svátku tohoto světce. V dnešní době se tato lidová tradice opět obnovila, ale je poznamenána velkou komercializací a postava světce se úplně vytratila. Na trzích se prodávalo zboží typické pro mikulášskou a vánoční dobu. Ať už to byly ořechy, sušené ovoce, mandle a koření, nebo pečivo zhotovené z medového nebo z jiného druhu těsta (v 19. století to bylo například vizovické pečivo). Perníčky se v dřívějších dobách vyráběly v dřevěných formách (těsto bylo okořeněno pepřem – odtud název perník), až od 19. století se tvary začaly vykrajovat. Zatímco dříve tyto tvary nesly mikulášskou tematiku, dnes se stále více setkáváme s postavami z televizních seriálů, motivy mobilů a automobilů.⁷⁵

⁷¹ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 288.

⁷² Srov. tamtéž, s. 289.

⁷³ Srov. tamtéž, s. 292–293.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 293.

⁷⁵ Srov. tamtéž, s. 298.

Na mikulášských trzích se dříve prodávaly pro děti také hračky. Byly vyrobeny ze dřeva nebo pálené hlíny. Figurky byly dozdobeny barvičkami, látkou, textilem a kůží. Charakteristickým dárkem pro děti byly postavičky ze sušeného ovoce, ořechů, kukuřice, špejlí (čert, anděl, Mikuláš) nebo za dáreček posloužil takzvaný koláč vrkoč. Ten vypadal tak, že na koláč se připevnily špejle a jablíčko a na ty se přidělávaly další ozdoby, takže celý tento výrobek připomínal kolotoč. Typickým dárečkem bylo také ozdobené jablíčko nazývané třesolka, nebo jablíčka ve tvaru zvířátek a postupně se tak došlo až k dnešní podobě jablíčkového svícnu.⁷⁶ Součástí mikulášských trhů byl také prodej občerstvení: punčů, vína, likérů a horkých kaštanů.

Kromě toho, že děti dostávají nadílku přímo od Mikuláše, je taktéž zvykem, že se mikulášská nadílka dává v předvečer svátku do punčoch za okno nebo na přichystané talíře. Záleží na tom, jaký je v rodině zvyk.

4.2.2 Svatý Mikuláš v lidové tradici v jiných zemích

Pro svou práci jsem si vybrala mikulášské tradice těch zemí, které jsem navštívila, nebo ve kterých žijí mí příbuzní či známí.

Rakousko

V Rakousku lidé věří, že Bůh odměnil Mikulášovu štedrost tím, že může každý rok sestoupit na zem a obdarovávat děti. Na některých místech chodí Mikuláš 5. prosince, jinde až 6. prosince. Chodí sám, někdy je doprovázen andělem anebo obdobou našeho čerta, který se jmenuje Krampus. Krampus má velmi ošklivou masku a v ruce drží dřevěnou tyč. Konají se zde průvody těchto strašidelných masek, které na přihlížející působí velmi odpudivě. V Salcburku mívá průvod 1500 až 2000 těchto postav a jeho průběh doprovází rozsáhlá bezpečnostní opatření. V Rakousku nechybí v Mikulášově doprovodu tzv. *guatseltrager*, který pomáhá nést Mikuláši dárečky pro děti. Děti stejně jako u nás dostávají drobné dárky přímo od Mikuláše nebo do vysokých bot, které umísťují na okno nebo mimo svůj pokoj.⁷⁷

⁷⁶ Srov. VONDRUŠKOVÁ, Alena, s. 295–297.

⁷⁷ Srov. Austria. *St.Nicolas Center*. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>

Německo

V katolických oblastech Německa je svatý Mikuláš znázorňován v biskupském oblečení. V předvečer svátku dávají děti ven za okno dopisy a také potraviny a mrkev pro bílého koně nebo osla, který Mikuláše doprovází. Na okno, pod postel nebo k radiátoru si dávají naleštěné boty, do kterých pak dává Mikuláš dárečky. Při osobní návštěvě Mikuláše jej doprovází kromě zvířecího doprovodu také Ruprecht. Mikuláš nosí dárky ve velkém pytlí. Vlivem obchodu a reklamy je postava biskupa Mikuláše čím dál více zkreslována. V některých oblastech v Německu chodí Santa Claus, který své dárečky rozdává až o Vánocích.⁷⁸

Chorvatsko

Také v této zemi je tradice úcty svatého Mikuláše velká. Mikuláš obdarovává děti ovocem, sladkostmi a suchými plody, které dává do holínek přichystaných na okně. Je doprovázen čertem nazvaným Krampus.

Velké oslavy probíhají v městečku Komža na ostrově Visu v den svátku sv. Mikuláše 6. prosince. Na kopci u kostela sv. Mikuláše se na základě tradice pálí stará loď jako poděkování námořníků za ochranu během celého uplynulého roku. Pak je sloužena mše sv. a koná se lidové procesí. Na tuto oslavu k počtě svatého Mikuláše se sjíždějí lidé z celého okolí.

Děkovné slavnosti probíhají také v Dalmacii a v chorvatských přímořských oblastech. Lidé v den svátku svatého Mikuláše hází do moře věnce jako poděkování tomuto patronovi námořníků za ochranu během celého roku.⁷⁹

Polsko

V Polsku se svatý Mikuláš nazývá sw. Mikolaj a vystupuje zde jako biskup s velkou důstojností. Historicky byly jednotlivé části Polska pod nadvládou různých mocností a to s sebou přinášelo rozmanitý kulturní vliv. Lidové zvyky jsou proto krajově odlišné.

Většinou Mikuláš přichází v doprovodu anděla, a to buď pěšky, nebo na saních, které táhne bílý kůň. Zkouší děti z náboženských vědomostí a znalostí různých modliteb. Za odměnu jim Mikuláš rozdává svaté obrázky, jablíčka, pomeranče

⁷⁸ Srov. Germany. *St. Nikolas Center*. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>

⁷⁹ Srov. Croatia. *St. Nikolas Center*. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>

a perníčky. Nemůže-li Mikuláš přijít osobně, dává dětem drobnou nadílku pod polštář nebo do vyčištěných přichystaných bot (tento zvyk přetrvává hlavně ve Varšavě a dokládá výrazný francouzský vliv). Mikuláš nakládá dárečky jen dětem. Někde je zvykem, že děti předávají světci dopis, ve kterém je seznam dárců, které by si přály dostat na Vánoce. Děti se moc těší na Vánoce, protože očekávají, zda budou splněna jejich přání.

V dnešní době se polští katecheti a kněží snaží vést děti ve školách a farnostech k napodobování vlastností svatého Mikuláše. Děti připravují drobné dárečky pro své kamarády, spolužáky nebo potřebné lidi ve svém okolí, navštěvují nemocné a tak rozdávají radost stejně jako oblíbený světec.⁸⁰

Belgie

V Belgii prožívají děti více svátek svatého Mikuláše než Vánoce. V tento den dostávají totiž dárky. Ve Vlámku dostávají dárky od Sinterklaase, ve Valonsku od Saint Nicholase. Zlobivým dětem hrozí v jeho doprovodu Černý Petr. Stále častěji však ve zkomercializované Belgii začíná nakládat drobné dárky o Vánocích Santa Claus. Sinterklaas přijíždí do země ze Španělska lodí nebo na koni už v listopadu a jeho příjezd děti sledují pomocí televizních přenosů. V Belgii jsou populární mikulášské cirkusy a v kostelích, které nesou jméno světce, se konají sbírky hraček a dárců pro potřebné. Děti věří, že Mikuláš se svým pomocníkem objíždí střechy domů a spouští dárky do bot nebo košíků připravených na krbu nebo u dveří. Děti mají u bot připravenou mrkvičku, sklenici vody a kostku cukru pro koníka a sklenici vína pro Mikuláše. Mají přiložený také seznam, jaké dárečky by si od něj přály dostat. Ve východní části Belgie v městě Sints - Niklaas dostávají děti dárečky už o víkendu před 6. prosincem, v pondělí mají pak děti ze základní školy volno. Po celé Belgii jsou známy a velmi populární sušenky *speculoos* ve tvaru světce.⁸¹

⁸⁰ Srov. Poland. *St. Nikolas Center*. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>

⁸¹ Srov. Belgium. *St. Nikolas Center*. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z: <http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>

5 Poselství života svatého Mikuláše

„Svatý Mikuláš byl člověkem světla, který žil pro druhé v důvěře v Boží lásku a dával ji dál. Svým životem a jednáním se stal znamením naděje a světlem pro druhé. Toto bylo základním poselstvím jeho života.“⁸²

5.1 Mikulášovy vlastnosti jako vzor pro život člověka

Člověk, který se snaží prožívat svůj život plnohodnotně, hledá někoho, kdo by se stal svým jednáním, chováním, způsobem života a vlastnostmi pro něho příkladem – vzorem. K tomuto vzoru se snaží nějakým způsobem přiblížit. Člověk by si měl ale vždycky zachovat svou vlastní identitu a vybraný vzor by se měl pro něj stát ideálem pro cestu, kterou chce ve svém životě jít.

Během života se životní vzory mění. V dětství jsou pro dítě vzorem většinou rodiče, později učitelé, vychovatelé. Dítě si nevšímá ani tak toho, co dospělí říkají, ale spíš příkladu jejich jednání a chování. Později to mohou být kamarádi, přátelé. Mnoho lidí nachází svůj vzor v životě světců. Ke křesťanům a biřmovacím patronům se lidé obracejí se svými prosbami o přímluvu a jejich život se pro ně stává příkladem. Takovým vzorem se pro mnoho lidí stala i postava svatého Mikuláše. Lidé po staletí šíří legendy, předávané z generace na generaci, ze kterých se dozvídají o mimořádných vlastnostech tohoto světce, jehož život je velkým poselstvím pro dnešní dobu, která postrádá lásku, štedrost, skromnost, schopnost nezištně pomáhat, dobrotu, trpělivost, soucítění s druhými, hlubokou víru a důvěru v Boha.⁸³ Některým z vlastností tohoto světce se proto budu věnovat v následujících podkapitolách.

⁸² GRÄSKE, Klaus. *Svatý Mikuláš člověk plný Boží lásky*. Brno: Kartuziánské nakladatelství, 2007, s. 13.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 7.

5.1.1 Štědrost

Štědrost je kladná vlastnost člověka, která sebou nese ochotu druhé nezištně obdarovávat. Je s ní spojena velkorysost a láska a řadíme ji mezi sedm základních ctností. Výraz štědrost má svůj původ v latinském *charitas*. Protikladem štědrosti je lakomství.⁸⁴

Štědrost je pro mnoho lidí většinou nejpřednější a nejznámější vlastností, kterou měl svatý Mikuláš. S touto vlastností je také spjata legenda „O třech zlatých jablkách.“ Tento příběh o obdarování nezaopatřených dívek je aktuální i pro dnešní dobu. Nejenom v rozvojových, ale i ve vyspělých státech se i dnes využívá děti jako levné pracovní síly, roste dětská prostituce a děti se stávají mnohdy pro rodiče nástroji pro uskutečnění jejich cílů a zájmů. Naše moderní společnost je poznamenána stále více se prohlubující krizí rodiny, která již mnohdy není pro děti tolik potřebným místem jistoty a bezpečí. Svatý Mikuláš svým štědrým činem mění osud kupcovy rodiny. Svou štědrostí se pro rodinu stává zachráncem, pomocníkem a zprostředkovatelem Boží lásky.⁸⁵ V prvním listě Janově čteme: „*A tak máme od něho toto přikázání: Kdo miluje Boha, ať miluje i svého bratra.*“ Mikuláš svým skutkem ochraňuje čistotu dětí kupce a naplňuje slova Bible (Matouš 25,45): „*Amen, pravím vám, cokoliv jste neučinili jednomu z těchto nepatrných, ani mně jste neučinili.*“ K tomu jen dodejme, že světec své skutky milosrdenství dělal v tajnosti.

Kéž by se tato vlastnost svatého Mikuláše stala příkladem pro mnohé lidi, a to nejen v den výročí jeho smrti, kdy po jeho příkladu děláme radost našim dětem, ale pokaždé, když je třeba vidět, slyšet a vnímat potřeby trpících a nešťastných lidí kolem nás a dokázat nabízet svou pomoc právě po vzoru svatého Mikuláše.⁸⁶

⁸⁴ Srov. Štědrost. *Wikipedie*. [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: www.wikipedia.cz

⁸⁵ Srov. GRÄSKE, Klaus, s. 26.

⁸⁶ Srov. tamtéž, s. 30.

5.1.2 Dobrota

Dobrotu můžeme označit jako nejvyšší mravní hodnotu každého člověka. Protikladem dobra je zlo.⁸⁷

Tuto kladnou vlastnost měl i sv. Mikuláš. Nebyl nikdy lhostejný k trápení a starostem jiných lidí, což potvrzují snad všechny legendy, o kterých jsem se již zmínila. Nejvíce je však tato kladná vlastnost zdůrazněna v legendě „O proměně kamenného srdce.“ Vypráví o kupci, který toužil mít stále víc a víc bohatství a moci. Toho všeho skutečně dosáhl, když vyměnil své srdce za srdce kamenné. S tímto kamenným srdcem nevnímal potřeby jiných, byl bezcitný k lidem kolem sebe a lidé z něho měli strach. Tento člověk nakonec zůstal sám bez přátel, bez lásky, bez citu jen se svým bohatstvím. Jednoho dne však pocítil touhu, aby se všechno vrátilo, jak bylo dřív, a tak se vracel na místa, kde ztratil své srdce. I v této legendě se svatému Mikuláši zželelo sobeckého kupce a poradil mu, jak dosáhnout proměnění kamenného srdce. Bylo to skrze dobré skutky pro druhé lidi. Kupec s každým dobrým činem pro druhého člověka cítil, jak se jeho kamenné srdce rozehřívá a vstupuje do něho láska a touha konat dobro. Ztratil své bohatství a moc, ale získal opět přátele, štěstí a pokoj.⁸⁸ K tomu také vyzývají slova žalmu 95: „*Nezatvrzujte svá srdce jako při sváru v Meribě, jako v den pokušení na poušti v Masse.*“

Také my toužíme po spoustě věcí, myslíme si, že budeme šťastni, až dosáhneme určitých cílů, nebo postavení. Svým touhám podřizujeme vztahy s našimi přáteli a blízkými, třeba i svoje mravní zásady, čas, životní prostředí, vztah k Bohu. Legenda nám ukazuje na to, co máme dělat, abychom byli šťastní. Člověk je nejvíc šťastný, když je jeho srdce naplněné láskou pro druhé.⁸⁹ Také Ježíš nám přislíbil svou odplatu (Matouš 5,8): „*Blaze těm, kdo mají čisté srdce, neboť oni uzří Boha.*“

⁸⁷ Srov. Dobro. *Wikipedie*. [online]. [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: wikipedia.cz

⁸⁸ Srov. GRÄSKE, Klaus, s. 31-34.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 31.

5.1.3 Empatie

Empatie znamená vcítění se do druhého člověka. Člověk se s touto vlastností narodil a je mu dána, nebo se této schopnosti během života naučil. Snahou člověka je vcítit se do pocitů někoho jiného, pokoušet se odhalit, co prožívá, proč tak jedná, nebo co ho vede k jeho chování.

Pokud nějakého člověka známe jen krátkou dobu, k empatii nám napomáhají vnější projevy – neverbální komunikace, temperament, status člověka. Známe-li někoho již delší dobu, máme s ním společné zkušenosti a známe prostředí, ve kterém žije, empatie je pro nás jednodušší, protože máme o člověku více informací.⁹⁰

Empatií disponoval i svatý Mikuláš. Téměř v každé legendě nalezneme empatii Mikuláše vůči potřebám bližních. Možná proto se tento světec stal patronem tolika různých povolání, zemí a lidí, kteří se k němu dodnes obracejí v prosbách o pomoc. Tuto vlastnost svatého Mikuláše krásně vyjadřuje příběh o chlapci Dmitrijovi, kterého při vyjížděce po řece Dněpru náhle potkala bouřka. Ta převrátila jeho loďku a chlapec zmizel ve vlnách. U břehu se pak objevila jen prázdná loďka. Zoufalí rodiče, kteří nemohli chlapce najít, se obrátili s prosbou o pomoc na biskupa Mikuláše. Mikuláš si uvědomoval velkou bolest, kterou prožívali chlapcovi rodiče při ztrátě svého dítěte, a proto prosil Boha o pomoc. Věřil, že u Boha není nic nemožného. Jednoho dne uviděli lidé Dimitrije sedět na schodech katedrály. Utíkali pro chlapcovy rodiče, aby jim oznámili tuto radostnou zprávu. Radost rodičů ze setkání se znovunalezeným, dlouho oplakávaným synem byla nezměrná.

Tuto legendu můžeme chápat jako obraz světa, ve kterém člověk žije. Naše starosti o děti, trápení s nimi a úzkosti - to je to rozbouřené moře, ve kterém se zmítá loďka našich životů nesena proudem všech událostí, které nás potkávají. Mnohdy se nám zdá, že naše trápení může vyřešit jen zázrak. Příběh ukazuje, že Bůh nás nenechává nikdy osamocené, ale posílá nám do cesty své pomocníky, kteří nám pomáhají nést naše kříže a kteří pro nás mají otevřené srdce a pevnou víru v Boží pomoc.⁹¹ Je to proto, abychom se nepodobali apoštolům na potápějící se lodi, kteří měli malou důvěru v Boží pomoc, až k nim musel Ježíš promluvit kárajícími slovy: „*Proč jste tak ustrašeni, vy malověrní?*“ (Mt 8,26)

⁹⁰ Srov. Empatie. *Wikipedie*. [online]. [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: www.wikipedia.cz

⁹¹ Srov. GRÄSKE, Klaus, s. 58–62.

5.1.4 Skromnost

Synonymem slova skromný je jednoduchý, prostý, nenáročný. Skromní lidé netouží po nějakém materiálním bohatství, ale spíše jsou pro ně důležité duchovní vlastnosti člověka. Protikladem skromného člověka je chamtivec.⁹²

Pro jednání svatého Mikuláše je příznačná veliká skromnost a pokora. V legendách se často objevují zmínky, že Mikuláš tak činil tajně nebo v tichosti, a tak naplňoval Kristova slova: „*Když prokazuješ dobrodiní, ať neví tvá levice, co činí pravice, aby tvé dobrodiní zůstalo skryto, a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí.*“ (Mt 6,3-4)

Pro člověka žijícího v dnešní době je spíše typické, že za jakékoliv své zásluhy či skutky očekává většinou nějaké ocenění, ať už morální, nebo finanční. Avšak i naše doba má světce (například Matku Terezu nebo Aničku Zelíkovou), kteří své skutky a oběti konali ve skrytosti, tedy po vzoru svatého Mikuláše.

5.1.5 Víra

*Víra je Boží dar, nadpřirozená ctnost, kterou vlévá Bůh. K tomu, aby se nám dostalo víry, je potřebná předcházející a pomáhající Boží milost a vnitřní pomoc Ducha svatého.*⁹³

Svatý Mikuláš měl velkou víru v Boha a Boží lásku, kterou rozdával kolem sebe. Také on si prožil těžkosti pronásledování křesťanů, byl za svého života vězněn, musel přijmout biskupský úřad, aniž by byl na toto poslání připraven, rázně vystupoval proti bludům v církvi. Legendy a příběhy, které nám pomáhají zachytit život tohoto světce, dokládají, že Mikulášova víra byla živá.

⁹² Srov. Skromnost. *Wikipedie*. [online]. [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: www.wikipedia.cz

⁹³ *Katechismus katolické církve*. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995, s.54.

5.1.6 Svatost

Titul svatý (latinsky *sanctus*) má z křesťanského pohledu řadu významů, například čistý, pro Boha...⁹⁴ Již první křesťané projevovali úctu ke všem mučedníkům, kteří položili svůj život pro Krista a stali se pro svůj projev lásky a odevzdanosti svatými. Prvním mučedníkem pro Krista byl svatý Štěpán. Zároveň se dostávalo úcty také těm, kdo byli pro svou víru vězněni a žili ctnostným životem. Mezi takové patřil i svatý Mikuláš. Všechny jeho kladné vlastnosti, kterými disponoval, jako je štědrost, empatie, dobrota, pokora, víra, by ještě nestačily, aby se zařadil mezi svaté, kdyby neměl ctnost největší, kterou je láska. Mluví o tom také svatý apoštol Pavel: „*A kdybych rozdál všecko, co mám, ano kdybych vydal sám sebe k upálení, ale lásku bych neměl, nic mi to neprospěje.*“ (1. Korintským 13,3). Skrze tuto lásku se člověk dokáže spojit s Ježíšovou smrtí na kříži, která je nejvyšším projevem lásky Krista k člověku.

Také svatý otec Benedikt XVI. ve svém projevu při generální audienci v Castel Gandolfu uvádí důležitost světců v životě církve: „*Světcí jsou pro nás nejdůležitějším komentářem evangelia, jeho každodenní aktualizací a představují pro nás skutečnou cestu vedoucí k Ježíšovi.*“⁹⁵

⁹⁴ Srov. Svatý. *Wikipedie*. [online]. [cit. 2012-09-30]. Dostupné z: www.wikipedia.cz

⁹⁵ Česká sekce Vatikánského rozhlasu. *Radio Vaticana.cz*. Web [online]. [cit. 2012-09-30]. <<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10003>

6 Svatý Mikuláš v dnešní době

Asi není člověk, který by neznal postavu světce Mikuláše, ať už je věřící, či nevěřící. Každý rok 6. prosince si připomínáme výročí Mikulášovy smrti. Lidé podle dochované legendy o třech jablkách pokračují v tradici Mikulášovy štědrosti a dělají radost dětem. Tato tradice se zachovala i za totalitního režimu, přestože bylo snahou odstranit všechny náboženské zvyky. V horším případě byla postava sv. Mikuláše vytlačována postavou Santa Clause.

6.1 Znovu objevit bohatství a hloubku tohoto křesťanského svátku

Je smutné, že se svátek svatého Mikuláše postupně stal oslavou úplně jiných hodnot, než tento muž nabízel – lásky k Bohu a lidem. Měli bychom usilovat o to, aby se hlavně mezi děti znovu vrátilo křesťanské poselství tohoto muže a také to, aby se *„svátek svatého Mikuláše stal příležitostí připomenout si velikou Boží lásku, kterou měl světec ve svém srdci a kterou rozdával všem ostatním.“*⁹⁶

Je potřeba navrátit svátku sv. Mikuláše jeho křesťanský rozměr, aby se osoba a jednání tohoto světce znovu staly opravdovým vzorem pro ostatní lidi. Přesvědčila jsem se, že málokdo z tázaných lidí zná více legend o tomto muži, než je legenda o obdarování třech dívek. Lidé neznají ani základní informace o jeho životě. Pro mnohé je to spíše pohádková postava obklopená skupinou andělů a čertů, mezi kterými Mikuláš téměř zaniká a není nijak důležitý. Mikuláš zde mnohdy vystupuje jako hodnotitel chování a díky dospělým je někdy dokonce až strašákem dětí.⁹⁷

Klademe si otázku, jakým způsobem znovu objevit bohatství a hloubku tohoto křesťanského svátku, jakým způsobem navrátit tomuto nejznámějšímu světci jeho důstojnost, jak vyzvednou všechny jeho ctnosti, jimiž se stal nositelem Boží dobroty?⁹⁸

⁹⁶ GRÄSKE, Klaus, s. 5.

⁹⁷ Srov. tamtéž, s. 5.

⁹⁸ Srov. tamtéž, s. 6.

Je třeba děti více seznamovat s fakty o tomto světcí a odkazem jeho života, a to především při katechezích pro děti. Právě děti mladšího školního věku jsou velmi vnímavé a citlivé vůči novým informacím.

Základem pro seznamování s postavou sv. Mikuláše jsou legendy – jejich čtení nebo vyprávění. Legenda nám přináší nejen informace o světcí, který je v ní oslaven, ale zároveň je oslavou samotného Boha.⁹⁹

6.2 Jak postupovat při slavení svátku svatého Mikuláše

Často se dopouštíme chyb, když si myslíme, že právě autentický kostým světce, za kterého se převlečeme, nebo pochůzka postavy spojená s rozdáváním dárků je to pravé a důležité pro slavení svátku sv. Mikuláše. Dětem je totiž třeba nejen ukázat, jak asi vypadala postava tohoto světce, ale ještě důležitější je jim říct, kdo to svatý Mikuláš vlastně byl a co všechno je spojeno s jeho osobou.

Pokud chceme dětem názorně představit postavu světce, měli bychom se držet těchto zásad:

- Člověk, který bude představovat postavu Mikuláše, by se měl oblékat před očima dětí, aby si děti uvědomily, že je naší snahou vystihnout, jak svatý Mikuláš asi vypadal. Mikuláš by měl přicházet bez andělů a čertů.

- Postava Mikuláše by neměla stát před dětmi na nějakém vyvýšeném místě, aby vzbuzovala respekt a strach, ale měla by chodit mezi dětmi, měla by je přátelsky zdravít a takovým způsobem vyjadřovat vlastnosti a osobnost světce.

- Pokud probíhá nadílka, děti by neměly čekat na dárečky v zástupu, ale všechny by se měly shromáždit společně kolem nadílky.

- Děti si mohou půjčit od přítomného Mikuláše rekvizity, které charakterizují postavu světce (mitru, berlu, plášť, vousy), nebo si je mohou zkusit vyrobit. Dětem zároveň vysvětlíme, proč bývá postava světce znázorněna s těmito symboly.

- Je důležité připomenout dětem, proč slavíme svátek sv. Mikuláše, naše povídání rozšířit kromě známé legendy také o další legendy se záměrem, že jejich poselství budeme cílit na dnešní dobu.¹⁰⁰

⁹⁹ Srov. GRÄSKE, Klaus, s. 12.

Pěkným příkladem, jak navrátit důstojnost svátku svatého Mikuláše, je také praxe křesťanů v Polsku, kterou jsem již uvedla v předchozím textu. Kněží a katecheti se zde snaží vést děti k tomu, aby se i ony naučily dělat potřebným lidem kolem sebe radost, jako to dělal svatý Mikuláš.

¹⁰⁰ Srov. GRÄSKE, Klaus, s. 12.

Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo získat a zpracovat informace o svatém Mikuláši tak, aby je bylo možné použít pro katechezi dětí mladšího školního věku.

Protože se životopisných dat o světcích dochovalo velmi málo, nejvíce informací o Mikulášově osobě jsem čerpala z legend, které vznikaly mezi lidmi a přenášely se z pokolení na pokolení. Při psaní této práce bylo pro mne největším překvapením zjištění, kolika různým druhům povolání, stavů a také měst je svatý Mikuláš patronem. To jen potvrzuje, jak velkou oblibu a úctu tento světec měl.

Ve třetí kapitole jsem se snažila podrobně popsat dobu, ve které Mikuláš prožil svůj život. Chtěla jsem vyzdvihnout jeho pevnou víru, se kterou se hlásil ke Kristu, a odvalu postavit se i proti bludným názorům v církvi. Snažila jsem se využít co nejvíce možných pramenů a dat o životě svatého Mikuláše, které by bylo vhodné použít pro přípravu katecheze dětí.

Ve čtvrté kapitole jsem hledala odpověď na otázku, jak se stalo, že se ze svátku tak mimořádného světce stala téměř světská atrakce, a to nejen v naší zemi, ale i v jiných částech světa.

Pátá kapitola by se mohla stát východiskem pro katechezi. Jsou v ní vyjmenovány kladné vlastnosti světce, které jsou aplikovány na dnešní dobu a jsou propojeny s odkazy na texty v Bibli.

V poslední kapitole uvádím několik rad pro katechety, jak postupovat při katechezi o sv. Mikuláši, aby se světcům opět vrátila patřičná úcta, kterou si bezpochyby zaslouží.

Přála bych si, aby se tato moje práce stala podkladem pro zpracování textu o patronovi našeho farního kostela, který v naší farnosti postrádám. Věřím také, že se tato práce snad někdy v budoucnu stane také vhodnou pomůckou pro některého z katechetů, který se bude věnovat přípravám katechezí o sv. Mikuláši nebo i o některém z jiných světců.

Použitá literatura:

Publikace:

AGASSO, Domenico. *Svatí na každý den*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2010, ISBN 978-80-7195-293-0.

ALBERICH, Emilio, DŘÍMAL, Ludvík. *Katechetika*. Praha : Portál, 2008, ISBN 978-80-7367-382-6.

Bible : Písmo Svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha : Česká biblická společnost, 1995, ISBN 80-85810-08-5.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, České katolické nakladatelství, 1995, ISBN 80-7113-132-6.

FROLEC, Václav. *Vánoce v české kultuře*. Praha: Vyšehrad, 1988.

GRÄSKE, Klaus. *Svatý Mikuláš člověk plný Boží lásky*. Brno : Kartuziánské nakladatelství, 2007.

KADLEC, Jaroslav. *Církevní dějiny. 1. Církevní starověk*. Praha : Česká katolická charita, 1973.

KLINDOVÁ, Luboslava, RYBÁROVÁ, Eva. *Vývojová psychologie : Učeb. pro 3. roč. ped. šk.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1974.

RÁČEK, Blažej. *Církevní dějiny*. Praha : Vyšehrad, 1940.

SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans Michael. *Velká kniha o svatých*. Praha : Doron, 2003, 978-80-7195-332-6.

SCHAUBER, Vera, SCHINDLER, Hans, Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1994, ISBN 80-85527-75-8.

SUCHÝ, Jaroslav. *Biologie dítěte*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1970.

VONDRUŠKOVÁ, Alena. *České zvyky a obyčeje*. Praha : Albatros, 2004, ISBN 80-00-01356-8.

Internetové zdroje:

Legenda o svatém Mikuláši. [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z:

<http://www.turecko.cz/content/legenda-o-sv-mikul%C3%A1%C5%A1i>.

Mikuláš je v kalendáři 6. prosince. [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://eliza.bloguje.cz/625079-mikulas-je-v-kalendari-6-prosince.php>.

Agnosticismus. *Leccos* [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z:

<http://leccos.com/index.php/clanky/agnosticismus>.

Austria. *St. Nicolas Center* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>.

Belgium. *St. Nikolas Center* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>.

BENEDIKT XVI. *Světcí jsou nejdůležitějším komentářem k evangeliu* [online].

Generální audience 20. 8. 2008. [akt. 2011], [cit. 28.11.2011]. Dostupné z:

<http://www.radiovaticana.cz/clanek.php4?id=10003>.

Croatia. *St. Nikolas Center* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>.

Germany. *St. Nikolas Center* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>.

Mladší školní věk z psychologického hlediska. *Pro sestry* [online]. [cit. 2012-06-12].

Dostupné z:

http://www.prosestry.cz/studijni_materialy/psychologie/mladsi_skolni_vek_z_psychologickeho_hlediska.

Poland. *St. Nikolas Center* [online]. [cit. 2012-08-09]. Dostupné z:

<http://www.stnicholascenter.org/pages/around-the-world/>.

Svatý Mikuláš. *Světcí k nám hovoří* [online]. [cit. 2012-05-19]. Dostupné z:

<http://catholica.cz/?id=4836>.

Štědrost, Dobro, Empatie, Skromnost, Víra. *Wikipedie* [online]. [cit. 2012-08-14].

Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana.